

Sari Sarkomaa kok

Lakialoite laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan palliatiivisen hoidon asiantuntijatyöryhmän loppuraportin suositusten mukaisia muutoksia terveydenhuoltolakiin (1326/2010). Lain 4 lukuun lisättäisiin uusi 24 a §, jossa säädettäisiin voimassa olevaa lakia laajemmin hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän velvollisuudesta järjestää palliatiivinen hoito ja saattohoito. Lisäksi ehdotetaan, että terveydenhuoltolain 6 luvun 50 §:n 1 momentti muutetaan siten, että kiireelliseen hoitoon mukaan luettavia palveluja koskevaa listaa täydennetään saattohoidolla ja psykososiaalista tukea koskeva termi korvataan laajemmalla sosiaalinen tuki -termillä.

PERUSTELUT

Palliatiivinen hoito on parantumaton, etenevää sairautta sairastavan potilaan aktiivista kokonaisvaltaista hoitoa. Sen tavoitteena on vähentää kärsimystä ja vaalia elämänlaatua. Palliatiivinen hoito voi kestää vuosia. Saattohoito on palliatiivisen hoidon viimeinen vaihe. Yhteiskunnan on turvattava jokaiselle oikeus hyvään hoitoon myös elämän loppuvaiheessa.

Palliatiivista hoitoa ja saattohoitoa koskeva lainsäädäntö ei ole Suomessa ajan tasalla. Sääntely on osin eri säädöstasoilla päällekkäistä, eikä sääntely esimerkiksi tue riittävällä tavalla terveydenhuoltoalan ohjaus- ja valvontakeinojen ja sanktioiden tehokasta käyttöä.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on sitouduttu varmistamaan elämän loppuvaiheen arvokkuus ilman kärsimystä ja yksilölliset tarpeet huomioiden. Hallitusohjelmassa sitoudutaan toteuttamaan tarpeelliset erityisjärjestelyt hyvälle palliatiiviselle hoidolle ja saattohoidolle hoitopaikasta riippumatta. Hallitusohjelmassa on sitouduttu selkiyttämään säädöksiin oikeus saattohoitoon sekä varmistamaan palliatiivisen hoidon ja saattohoidon osaaminen ja saatavuus sekä omaisten huomioiminen. Tarpeelliset erityisjärjestelyt hyvälle saattohoidolle ja palliatiiviselle hoidolle toteutetaan riippumatta siitä, tapahtuuko hoito kotona, palvelutalossa tai sairaalassa, kielelliset sekä kulttuuriset tarpeet huomioiden ja eriaisteiset vammaisuudet huomioiden.

Voimassa olevassa terveydenhuoltolain 24 §:ssä säädetään hyvinvointialueiden velvollisuudesta järjestää alueensa asukkaiden sairaanhoitopalvelut, joihin kuuluvat myös palliatiivinen hoito ja saattohoito. Saman pykälän 2 momentin mukaan sairaanhoito on toteutettava yhtenäisten hoidon perusteiden mukaisesti, ja niissä määritetään palliatiivisen hoidon ja saattohoidon porrastus.

Lakialoite LA 9/2023 vp

Keskittämisasiasetuksen perustelumuistion mukaan erityisvastuualueiden yliopistosairaaloiden tulee suunnitella vaativan palliatiivisen hoidon järjestelyt alueellaan valtakunnallisesti yhtenäisten hoidon perusteiden mukaan. Keskittämisasiasetuksen toteuttamisen ja yhtenäisten hoidon perusteiden seuranta kuuluu asetuksen 8 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toimivalle kansalliselle koordinaatioryhmälle.

On ilmeistä, että palliatiivista hoitoa ja saattohoitoa koskevat säädökset ja määräykset olisivat tosiasiassa päällekkäisiä jo nyt voimassa olevan sääntelyn kanssa, mutta säädöstason nostaminen korostaisi sääntelyn merkitystä sekä voisi tehostaa terveydenhuoltoalan ohjaus- ja valvontakeinojen ja sanktioiden käyttöä.

Elämän loppuvaiheen asiantuntijatyöryhmä asetti säädöstyöryhmän harkitsemaan palliatiivista ja saattohoitoa koskevan erillislainsäädännön tarvetta ja luonnostelemaan mahdollisia säädösehdotuksia. Säädöstyöryhmän näkemyksen mukaan palliatiivisesta hoidosta ja saattohoidosta ei tarvita erillistä uutta lakia, vaan lisäykset voidaan sisällyttää olemassa oleviin terveydenhuollon säädöksiin.

Elämän loppuvaiheen asiantuntijatyöryhmä kannatti säädöstyöryhmän valmistelemia säädösehdotuksia ja esittää muutoksia lainsäädäntöön yksimielisesti. Työryhmä saavutti yksimielisyyden myös siitä, että pelkästään suositusluonteinen sääntely ei ole riittävän vahvaa tai sitovaa. Tämän lakialoitteen ehdotukset perustuvat työryhmän ehdotuksiin.

Työryhmätyössä esitettiin muutoksia myös potilaslakiin ja sairausvakuutuslakiin. Raportin asiantuntijaryhmän näkemyksen mukaan "potilaslain sääntely hoitotahdosta ei ole riittävän selkeä. Ennen kuin potilaslain kokonaisuudistusta toteutetaan, on tarpeen säätää hoitotahdosta nykyistä tarkemmin osana palliatiivisen hoidon sääntelyä". Sairausvakuutuslain osalta asiantuntijatyöryhmä katsoi, että "Suomessa olisi harkittava Ruotsin mallin mukaista lainsäädäntöratkaisua, jossa turvataan tuki henkilöille, jotka hoitavat vakavasti sairasta läheistään". Esityksessä sairausvakuutuslain erityishoitoraha, joka korvaa lyhytaikaista tai tilapäistä ansionmenetystä, laajennettaisiin koskemaan myös osallistumista vakavasti sairaan läheisen saattohoitoon. Esitykset ovat perusteltuja, mutta ne eivät sisälly tähän lakialoitteeseen.

Säännöskohtaiset perustelut

24 a §

Aloitteessa ehdotetaan, että uudessa terveydenhuoltolain 24 a §:ssä säädettäisiin nykyisen sairaanhoitoa koskevan 24 §:n jälkeen erikseen palliatiivisesta hoidosta ja saattohoidosta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää palliatiivinen hoito ja saattohoito. Momentissa määriteltäisiin palliatiivinen eli oireita lievittävä hoito potilaan aktiiviseksi kokonaisvaltaiseksi elämän loppuvaiheen hoidoksi erityisesti, kun kuolemaan johtava tai henkeä uhkaava sairaus tai vamma aiheuttaa potilaalle kärsimystä ja heikentää hänen elämänlaatuaan. Saattohoito määriteltäisiin osaksi palliatiivista hoitoa ja ajoittuvaksi oletetun kuolinhetken välittömään läheisyyteen.

Lakialoite LA 9/2023 vp

Lisäksi 1 momentissa säädettäisiin palliatiivinen hoito ja saattohoito järjestettäväksi porrasteisesti osaamistasojen perustason, erityistason ja vaativan erityistason laatukriteereiden mukaisesti ja siten, että valtakunnallisesti tasa-arvoinen ja tarvelähtöinen hoitoon pääsy turvataan. Hyvinvointialueilla olisi ehdotuksen mukaan oltava monipuoliset ja moniammatilliset erityistason palliatiiviset keskuksset, jotka tarjoavat erityistason avo- ja vuodeosastopalveluita sekä vastaavat konsultaatio- ja päivystystuen järjestämisestä ympärivuorokautisesti. Hyvinvointialueilla tulisi myös olla koko alueen kattavat palliatiiviset kotisairaalamverkostot, joita koskevien palvelujen on oltava saatavilla ympärivuorokautisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan yliopistollisissa sairaaloissa olisi oltava palliatiiviset keskuksset, jotka vastaavat vaativan erityistason palliatiivisen hoidon palveluista koko erityisvastuualueella ja lasten ja nuorten palliatiivisen hoidon ja saattohoidon toteuttamissuunnitelmien laadinnasta.

Pykälän 3 momentti sisältäisi tarkempien säännösten antamista koskevan asetuksenantovaltuuden. Momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä palliatiivisen hoidon ja saattohoidon palveluiden tuottamisesta ja laadun parantamisesta. Asetuksen keskeinen sisältö voisi vastata sääntelyä, joka nykyään sisältyy yhtenäisiin kiireettömän hoidon perusteisiin palliatiivisen hoidon asiantuntijatryöryhmän loppuraportin suosituksen mukaisesti.

50 §

Voimassa olevan terveydenhuoltolain 50 §:n 1 momentin 1. virkkeen mukaan kiireellinen sairaanhoito, mukaan lukien kiireellinen suun terveydenhuolto, mielenterveyshoito, päihdehoito ja psykososiaalinen tuki, on annettava sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta. Aloitteessa ehdotetaan, että luetteloa täydennetään siten, että kiireelliseen sairaanhoitoon luettaan mukaan myös saattohoito. Lisäksi psykososiaalista tukea koskeva termi korvattaisiin laajemmalla sosiaalinen tuki -termillä.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

terveydenhuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 50 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1281/2022, sekä
lisätään lakiin uusi 24 a § seuraavasti:

Lakialoite LA 9/2023 vp

24 a §

Palliatiivinen hoito ja saattohoito

Hyvinvointialueen on järjestettävä palliatiivinen hoito ja saattohoito. Palliatiivisella eli oireita lievittäväällä hoidolla tarkoitetaan potilaan aktiivista kokonaisvaltaista elämän loppuvaiheen hoitoa erityisesti, kun kuolemaan johtava tai henkeä uhkaava sairaus tai vamma aiheuttaa potilaalle kärsimystä ja heikentää hänen elämänlaatuaan. Saattohoito on osa palliatiivista hoitoa, ja se ajoittuu oletetun kuolinhetken välittömään läheisyyteen. Palliatiivinen hoito ja saattohoito järjestetään porrasteisesti osaamistasojen perustason, erityistason ja vaativan erityistason laatukriteerien mukaisesti ja siten, että valtakunnallisesti tasa-arvoinen ja tarvelähtöinen hoitoon pääsy turvataan. Hyvinvointialueilla on oltava monipuoliset ja moniammatilliset erityistason palliatiiviset keskuskeskukset, jotka tarjoavat erityistason avo- ja vuodeosastopalveluita sekä vastaavat konsultaatio- ja päivystystuen järjestämisestä ympärivuorokautisesti. Hyvinvointialueilla tulee myös olla koko alueen kattavat palliatiiviset kotisairaalamerkit, joita koskevien palvelujen on oltava saatavilla ympärivuorokautisesti.

Yliopistollisissa sairaaloissa on oltava palliatiiviset keskuskeskukset, jotka vastaavat vaativan erityistason palliatiivisen hoidon palveluista koko erityisvastuualueella ja lasten ja nuorten palliatiivisen hoidon ja saattohoidon toteuttamissuunnitelmien laadinnasta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä palliatiivisen hoidon ja saattohoidon palveluiden tuottamisesta ja laadun parantamisesta.

50 §

Kiireellinen hoito

Kiireellinen sairaanhoito, mukaan lukien saattohoito, kiireellinen suun terveydenhuolto, mielenterveyshoito, päihdehoito ja sosiaalinen tuki, on annettava sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta. Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan äkillisen sairastumisen, vamman, pitkäaikaissairauden vaikeutumisen tai toimintakyvyn alenemisen edellyttämää välitöntä arviota ja hoitoa, jota ei voida siirtää ilman sairauden pahenemista tai vamman vaikeutumista. Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan myös päihteiden käytöstä johtuvaa välitöntä vieroitushoidon tarvetta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 12.10.2023

Sari Sarkomaa kok